

ЗМІСТ

➤ ВІТАЛЬНЕ СЛОВО (<i>Смолій В.А.</i>)	8
➤ ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	11
<i>Бадалова Тахміна Кямран кизи.</i> КОРИФЕЙ МИРОВОГО НИЗАМИВЕДЕНИЯ	11
<i>Вівчар С.В.</i> ІВАН ФРАНКО ТА АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ (про взаємини геніїв у рік їх ювілеїв)	17
<i>Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.</i> АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ – ЗАСНОВНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (1918–1928)	26
<i>Жуйкова М.В.</i> «МОВНЕ ПИТАННЯ» У ПРОЗІ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО	35
<i>Лобузін К.В.</i> ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ КОНСОЛІДОВАНОГО ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ АКАДЕМІКА АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО	44
<i>Скопненко О.І.</i> ПОЛІСЕМІЯ ОДИНИЦІ <i>РУСЬКИЙ</i> У ТЕКСТАХ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО КРИЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОГО ЛЕКСИЧНОГО НАПОВНЕННЯ	48
<i>Хамрай О.О., Петрова Ю.І.</i> ЛІВАНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я З АРХІВУ А. Ю. КРИМСЬКОГО: ДОСВІД ФІКСАЦІЇ, ТРАНСКРИПЦІЇ Й ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ АРАБСЬКОГО ТЕКСТУ КИРИЛИЦЕЮ	57
➤ ЄВРАЗІЙСЬКИЙ СТЕП	74
<i>Живачівський А.І.</i> СТОСУНКИ ГУБЕРНАТОРІВ ОСМАНСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ КЕФЕ З КРИМСЬКИМИ ХАНАМИ (кін. XV – сер. XVII ст.)	74
<i>Козубовський Г.А.</i> ПРО ОДНЕ ДИСКУСІЙНЕ ПИТАННЯ ЗОЛОТООРДИНСЬКОЇ НУМІЗМАТИКИ	75
<i>Туранли Фергад Гардашкан Оглу.</i> ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАРОУКРАЇНСЬКИХ І СТАРОТУРЕЦЬКИХ РУКОПИСНИХ ДОКУМЕНТІВ	78
<i>Федчук О.Б.</i> ЕВОЛЮЦІЯ ОБРАЗУ «КРИМСЬКОЇ МІТОЛОГЕМИ» В УЯВЛЕННЯХ ГОТАЛАНІВ ТА ГЕНУЕЗЦІВ	81

<i>Худайбердієва О.А.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ТИПОЛОГІЗАЦІЮ МУСУЛЬМАНСЬКИХ ПАМ'ЯТНИКІВ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ НА ТЕРИТОРІЇ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я	82
➤ ІСТОРІЯ КРАЇН СХОДУ	87
<i>Vertiienko Hanna.</i> THE ETERNAL LIGHT IN ANCIENT IRANIAN OTHERWORLD	87
<i>Гуменний В.Л.</i> ПАРФІЯ ТА АРШАКІДИ У РИМСЬКІЙ ЛАТИНОМОВНІЙ ТРАДИЦІЇ ДОБИ РАНЬОЇ ІМПЕРІЇ (ЗА ТВОРАМИ ГАЯ СВЕТОНІЯ ТРАНКВІЛЛА)	88
<i>Марков Д.Є.</i> КУЛЬТ СВЯЩЕННИХ ДЕРЕВ (ПІПАЛ І БАНЬЯН) СЕРЕД НЕПАЛЬСЬКИХ БУДДИСТІВ: КУЛЬТУРНО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАМІТКИ	93
<i>Отрощенко І.В.</i> МІСЦЕ ТНРП В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ТУВІНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (1932–1944)	95
<i>Павленко С.С.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ ЯПОНСЬКОГО КОНСУЛЬСТВА В ОДЕСІ (1889–1937 рр.): ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ПИТАННЯ	104
<i>Рубель В.А.</i> ЯПОНСЬКА ПРАВЛЯЧА ПАРТІЯ РІККЕНДОШИ-КАЙ: ІСТОРІЯ ПОЯВИ ТА УРОКИ САМОЛІКВІДАЦІЇ	110
<i>Тарасенко М.О.</i> УШЕБТІ В ЗІБРАННІ ОДЕСЬКОГО АРХЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ НАН УКРАЇНИ: ОГЛЯД КОЛЕКЦІЇ ТА ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	112
➤ АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ І ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ УКРАЇНІСТИКИ, СЛАВІСТИКИ, ТЮРКОЛОГІЇ, ІРАНІСТИКИ	115
<i>Брус М.П.</i> ПРОБЛЕМА ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ФЕМІНІТИВНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ поч. ХХ ст. (на основі «Російсько-українського словника» за гол. ред. акад. А. Кримського та С. Єфремова)	115
<i>Вакуліч М.І.</i> ДО ПИТАННЯ ПОХОДЖЕННЯ АНТРОПОНІМІВ БУРНЕВСЬКИЙ, БУРНЬ	118
<i>Гончаренко А.В.</i> ЛЕКСИКА ДАВНЬОКИЇВСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ СПОСТЕРЕЖЕНЬ А. КРИМСЬКОГО	121
<i>Данилюк Н.О.</i> ЕТАПИ ЛІНГВОІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО	123
<i>Єрмоленко С.С.</i> СИСТЕМНИЙ СТАТУС ВІДНОСНИХ ПРИКМЕТНИКІВ З ТОЧКИ ЗОРУ ВІДНОШЕНЬ ЕПОНІМІЇ	126

Kshanovsky Oleg. USAGE AND SEMANTIC SHIFTS TYPOLOGY OF THE DIMENSIONAL WORDS <i>HEIGHT–DEPTH</i> IN UKRAINIAN, PERSIAN AND AZERBAIJANIAN	127
Пономаренко В.П. СХІДНІ НАРОДИ І КУЛЬТУРИ В ЕТНОНІМІКОНІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ЕТИМОЛОГІЧНІ, СЕМАСІОЛОГІЧНІ, СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ	129
Тищенко–Монастирська О.О. ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ СИНОНІМІВ У КРИМЧАЦЬКОМУ РУКОПИСІ КНИГИ ДАНИЇЛА ПОЧАТКУ ХХ ст.	134
Цимбалюк–Скопненко Т.В. ФРАЗЕМІКА ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША ТА АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО В ПАРАДИГМІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ (на матеріалі драми «Байда, князь Вишневецький» і роману «Андрій Лаговський»)	135
➤ АРХІВ І БІБЛІОТЕКА А. Ю. КРИМСЬКОГО: ІСТОРИОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	138
Василюк О.Д. ОСОБОВИЙ ФОНД АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО В ІНСТИТУТІ РУКОПИСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО	138
Залізнюк О.С., Швець І.М. ГАЗЕТНА ПЕРІОДИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІКА А. Ю. КРИМСЬКОГО	140
Іванова М.В., Клименко О.З. ВІДЗНАЧЕННЯ 150–РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ А. Ю. КРИМСЬКОГО: ЗАХОДИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО	146
Кашеварова Н.Г. ДЕЯКІ ДОКУМЕНТИ ПРО ДОЛЮ ЗВЕНИГОРОДСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ РОДИНИ КРИМСЬКИХ ПІД ЧАС НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ	150
Корчемна І.С., Коваль Т.В. КОМПЛЕКТУВАННЯ ОСОБОВОГО АРХІВНОГО ФОНДУ АГАТАНГЕЛА ЮХИМОВИЧА КРИМСЬКОГО В ІНСТИТУТІ РУКОПИСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО: 2013–2020 рр.	157
Куцаєва Т.О. ПРО ДЕЯКІ КНИГИ З БІБЛІОТЕКИ А. КРИМСЬКОГО В КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	160
Москалець О.В. ВИДАННЯ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ РАННЬОРАДЯНСЬКОЇ ДОБИ	163
Тимченко В.М. «КАДІАСКЕРСЬКІ ДЕФТЕРИ» БАХЧИСАРАЯ 1608–1755 РОКІВ ВІД Р. Х. З БІБЛІОТЕКИ ім. І. ГАСПРИНСЬКОГО ЯК ВАЖЛИВА ПАМ'ЯТКА УКРАЇНСЬКО-ТАТАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ	167

► КРУГЛИЙ СТИЛ «КОДИФІКАЦІЯ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ»	170
<i>Ажнюк Б.М.</i> ПРАВОПИСНА КОДИФІКАЦІЯ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ І СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ КОНТЕКСТ	170
<i>Дворова О.Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МАТЕМАТИЧНИХ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ)	177
<i>Дочу А.Р.</i> КОДИФІКАЦІЯ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. ДОСВІД ЗАГРОЖЕНИХ МОВ ЄВРОПИ ТА СВІТУ	181
<i>Емірамзаєва А.С.</i> СПЕЦИФІКА ДАВНЬОЇ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ: ВІДОБРАЖЕННЯ ФОНЕТИЧНИХ ТА ЛЕКСИКО-МОРФОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ	183
<i>Сейт-Джеліль А.Ш.</i> КРИМСЬКОТАТАРСЬКА МОВА З ПОГЛЯДУ ВІДПОВІДНОСТІ ПАРАМЕТРАМ КОДИФІКАЦІЇ	189
<i>Скопненко О.І.</i> ГРАФІКА ЯК КУЛЬТУРНИЙ МАРКЕР І ВИКЛИК (З ПРИВОДУ ЗАТВЕРДЖЕННЯ АБЕТКИ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ЛАТИНИЦІ)	196
► МІНОРИТАРНІ СПІЛЬНОТИ СХОДУ В ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ	202
<i>Брильов Д.В.</i> РІЗАЕТДІН ФАХРЕТДІН ТА СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО МУХТАСІБАТУ ЦДУМ	202
<i>Брильова Д.С.</i> МОВА «З ІСТОРІЇ РУХУ ТАТАРСЬКОГО СТУДЕНТСТВА» Г. ІБРАГІМОВА: ВІД СТАРОТАТАРСЬКОЇ ДО СУЧАСНОЇ ТАТАРСЬКОЇ	203
<i>Зуб (Руденко) Н.М.</i> ТЮРКСЬКІ НАРОДИ В КИЄВІ: ДО ПИТАННЯ ВИБОРУ ПРОФЕСІЙ У 20-ті рр. ХХ ст. (за метричними даними)	205
<i>Karpitsky Nikolai.</i> THE ASYMMETRIC DIALECTICS IN ISKCON TRADITION	207
<i>Kemper Michael.</i> ISLAMIC BIOGRAPHICAL DICTIONARIES OF THE LATE IMPERIAL AND EARLY SOVIET ERAS: SOME REFLECTIONS ON THE DEVELOPMENT OF THE GENRE	216
<i>Радівілов Д.А.</i> ДЕРЖАВНО-МУСУЛЬМАНСЬКІ ВІДНОСИНИ В РФ: ВІД «ТРАДИЦІЙНОГО ІСЛАМУ» ДО ЙОГО «СОЦІАЛІЗАЦІЇ»	217
<i>Шестопалець Д.В.</i> НАВЕРНЕННЯ В ІСЛАМ СЕРЕД ЕТНІЧНИХ РОСІЯН У ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД: СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ РЕЛІГІЇ, НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМА СТАВЛЕННЯ ДО «ЕТНІЧНИХ» МУСУЛЬМАН	223

Yarosh Oleg. SUFI COMMUNITIES OF TURKISH ORIGIN IN THE WEST: HISTORY AND MODERNITY	225
➤ СУЧАСНИЙ СХІД	227
Гобова Є.В. НАЗВИ КИТАЙСЬКОГО ФЕМІНІЗМУ: СТАНОВЛЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ	227
Капранов С.В. ЕРА РЕЙВА: ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ В СИСТЕМІ НЕНГ'О	228
Меміш О.М. ШЛЯХ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ДО ЄВРОСПІЛЬНОТИ ЧЕРЕЗ ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ПРОВІНЦІЙ ПІВДЕННОГО СХОДУ	239
Філь Ю.С. СЕКУЛЯРИЗМ У СУЧАСНІЙ ІНДІЇ	246
Ціватий В.Г. КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ТА МІЖКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН (ІРІ) КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІСТОРИКО-РЕГІОНАЛЬНИЙ, ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ І ДІАСПОРАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ	248
Школьна О.В. АФГАНСЬКІ ВІЙСЬКОВІ КИЛИМИ ЯК ЯВИЩЕ ПРОТЕСТУ В МИСТЕЦТВІ	251
➤ СХОДОЗНАВСТВО В УКРАЇНІ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ	254
Бубенок О.Б. «ІСТОРІЯ ХАЗАР» А. Ю. КРИМСЬКОГО ЯК ЕТАП У РОЗВИТКУ ХОЗАРОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	254
Лях Р.А. «ВІСТИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОЛЬОНІЇ В МАНЬЧЖУ-ДІ-ГО» ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКИХ ОРІЄНТАЛІСТІВ У ХАРБІНІ	262
Музика А.А. КРИМІНАЛЬНА СПРАВА ПРОТИ А. Ю. КРИМСЬКОГО: ОСМИСЛЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ПРАВОЛОМСТВА	264

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Смолій Валерій Андрійович

*академік-секретар Відділення історії, філософії та права
Національної академії наук України, академік НАН України,
директор Інституту історії України НАН України*

Шановні колеги!

Давньою і доброю традицією в академічному середовищі (та й не лише в ньому) є вшанування у ювілейні дати справжніх корифеїв науки попередніх генерацій, а також практикуючих нині вчених, чий подвижницький внесок у розвиток тих або інших дослідницьких сфер є по-справжньому неоціненним. Нинішній рік для української соціогуманітаристики проходить під знаком 150-ї річниці від дня народження Агатангела Юхимовича Кримського – людини енциклопедичних знань, широких світоглядних горизонтів, твердих життєвих позицій, який ніколи не йшов на найменший компроміс із совістю науковця.

У цій фаховій аудиторії дозволю собі не зупинятися на важливих віхах життєвої та наукової біографій, аналізі ба навіть побіжному перерахуванні наукового доробку цього всесвітньо відомого репрезентанта української науки воістину феноменальної обдарованості.

Наукові інтереси Агатангела Кримського безмежні, як і безмежні хронологічні й географічні зрізи його дослідницьких практик. Вчений-орієнталіст із світовим ім'ям, людина широкого філософського мислення і унікальних лінгвістичних здібностей, досконалий знавець кількох десятків іноземних мов, він однаково успішно працював у царинах історії східних культур та народів, мово- та літературознавстві, своїми блискучими перекладами оригіналів творів східних письменників та мислителів відкрив українському та й ширшому європейському загалу перспективу долучення до своєї рідної і багатогранної філософії східних суспільств.

Здавалося, такий обшир сходознавчого студювання мав поглинати всі сили і час науковця. Однак сучасники залишили згадки про нього як «високоталановитого поета» і «дуже оригінального повістяра». Здобув Агатангел Кримський й визнання як фаховий філателіст.

Поряд з орієнтальною проблематикою його науковий талант повномірно виявився у славістиці, дослідженні історичного зрізу європейських культурних традицій і літератур.

Незмінною любов'ю і прив'язаністю вченого, кримського татарина з домішками білоруської, польської, литовської етнічності, протягом усього його творчого життя залишалася україністика. Сам Кримський зазначав з цього приводу: «Я зрозумів, що мушу бути українофілом – це я зробив цілком свідомо. І от я жадібно ухопився за українство. Кожнісіньку вільну від «офіційних занять» часину я присвячував Україні».

Він потужно зреалізував себе в дослідженні українського літературного процесу, запропонував цікаві розвідки з етнографії, фольклористики, антропології. На тлі його численних непересічних українознавчих студій фундаментальністю виділяються праці, які охоплювали різні зрізи історії розвитку та закономірностей функціонування української мови.

Красномовно і водночас напрочуд стисло творчий спадок вченого оцінила Леся Українка, написавши в одному із своїх епістоляріїв: «Я люблю Ваші наукові твори... Я люблю їх стиль, їх тон».

На долю Агатангела Кримського неодноразово випадала почесна місія першопрохідця – як в проблемно-тематичних полях кількох галузей гуманітаристики, так і в науково-організаційному секторі.

Він першим указав на історичну задушеність та самобутність мови українців. Першим запровадив жанр філософсько-психологічного роману в українську літературу. Першим звернув увагу і зумів розкрити глибинний філософсько-релігійний сенс східного письменства, загалом мусульманської цивілізації, відзначив їх глибокий містицизм та символізм. І важко не погодитися з колегами в тому, що «Кримський сприймав мусульманський світ як надзвичайно багатий історичний простір...», простір доволі неоднозначний.

Ініціатор заснування Всеукраїнської асоціації сходознавства, фундатор європейської школи художнього перекладу східної поезії, він виявився біля витоків постановня Української академії наук, до 1929 р. незмінно обіймаючи посаду її вченого секретаря. Став одним із перших українських академіків. Очолив перше академічне історико-філологічне відділення.

Творчий злет вченого обірвався за усталеною на кінець 1930-х років схемою радянської каральної системи. Відправивши в липні 1941 р. Кримського в казахстанські каземати НКВД, влада політичного центру тим самим в черговий раз продемонструвала свій непереборний страх перед інтелектуальним потенціалом націй. Парадокс тоталітарного режиму – за кілька місяців перед цим опальному вже понад десять років вченому в переддень його 70-ліття та ж сама влада присвоїла звання Заслуженого діяча науки та нагородила його високою державною нагородою.

Ювілейні дати – не лише пошанування минулих заслуг неординарних особистостей. Це й привід для аналізу сучасного стану започаткованих ними наукових галузей та напрямів, виявлення найближчих та більш віддалених перспектив їх розвитку. Це й привід вчергове задатися питанням – яке майбутнє очікує на гуманітарну науку в Україні загалом? Впевнений, ці та інші аспекти стануть предметом обговорень та дискусій сьогоднішнього наукового форуму.

Тож, відкриваючи його, дозвольте побажати всім організаторам та учасникам плідної продуктивної роботи.

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Бадалова Тахміна Кямран кизи

*провідний науковий співробітник відділу нізамізнавства
Інституту літератури ім. Нізामी Гянджеві
Національної академії наук Азербайджану,
доктор філософії з філології, доцент*

КОРИФЕЙ МИРОВОГО НИЗАМИВЕДЕНИЯ

Хочу довести до вашого сведения, что нынешний год по распоряжению Президента Республики господина Илхама Алиева объявлен в Азербайджане «годом Низами Гянджеви». Научная деятельность академика Агафангела Крымского тесно связана с жизнью и творчеством великого азербайджанского поэта XII века Низами Гянджеви.

До конца XVIII и начала XIX века выдающуюся роль в определении идейной направленности, тематики, сюжетов и мотивов, обогащения выразительных средств, развития художественно-эстетических и философских особенностей литератур народов Ближнего и Среднего Востока и даже в творчестве таких мастеров пера XX века, как Самед Вургун и Назим Хикмет, сыграли творения гениального азербайджанского поэта и мыслителя Низами Гянджеви. Речь идет об одном из корифеев мировой литературы, а точнее, о его «Хамсе» (первой «Пятерике» в истории мировой литературы), изобилующей всевозможными знаниями, мудростями, философскими мыслями, а также лирическими стихами поэта. В чём секрет такого длительного и глубокого влияния? В том, что в тот период, когда Низами Гянджеви пришел в литературу, творческий процесс осуществлялся в пределах единой матрицы и, конечно же, не с нуля. Под рукой поэта находилась испытанная временем, отшлифованная устойчивая поэтическая система. В его распоряжение входила совокупность приёмов, сложившихся в процессе практики целого ряда предшествующих поколений. Поэт традиционного общества не столько стремился выразить свои мысли, идеи, образы, сколько

приобщиться, следовать по проторенному пути. Малейший отход воспринимался как отсутствие вкуса, что грозило потерей слушателей, ибо они являлись знатоками устоявшегося поэтического языка. И гениальность Низами в том, что поэт именно в такой среде разрушил все каноны, все рамки, привнёс в поэзию новые темы, новые концепции. Он впервые в литературе выставил на первый план человеческий фактор и объяснил, в чем заключается миссия человека на Земле.

Следует отметить, что в целом в творчестве Низами Гянджеви ярко проявляется особая любовь к своей Родине, ее истории, народу и родному языку. Из-за известных общественных, социально-политических условий XII века, в частности, того, что турецкие султаны – правители больших территорий – писали стихи на персидском языке и содержали в своих дворцах группу поэтов, писавших на этом же языке, Низами, вынужденный также писать по-персидски, в своем произведении «Семь красавиц» с болью пишет об отношении к родному тюркскому языку и его неприятию во дворцовой среде:

*Торкиям ра дер ин хебеш нехеренд
Ладжерем догбае хош нехоренд.
Моё тюркство в этой хебеше (Эфиопии) не покупают,
К сожалению мою вкусную довгу не едят.*

(Довга – национальное азербайджанское блюдо, которое особенно вкусно готовят в родном городе поэта – в Гяндже).

В поэме «Сокровищница тайн» поэт пишет:

*Доулети торкан ке боленди герефт
Мемлекет ез дад песенди герефт.*

(Когда тюркское государство возвысилось, в стране установилась справедливость).

Из этого бейта ясно видно, что для Низами тюрки и тюркское государство являются символом справедливости.

Он сравнивает свой родной город Гянджа с Вавилоном, который на Востоке был известен как город волшебников, а себя – с волшебником, разумеется, с волшебником слова.

*Бабеле мен Генджейе Гарутсуз
Зохране мен хатере енджом фируз.*